

פטרון
מערכת דעה

נתנדב לע"נ הרה"ח
אב"ד ב"ר משה ע"ה
חז"ל האה"ח מרת
פערל ב"ד טוב"ל ע"ה

מתוך
משנתו
של כ"ק
מרן
רבינו
שליט"א

דעה

דע את אלקי
אביך ועבדהו

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מהו גודל השמחה בזהירות ב'מצוות קלות' שאדם דש בעקביו? | איך אפשר להרגיש שכר עולם הבא גם בזמן הזה? | איזו מעלה היהת בקיום המצוות קודם שנקנסה מיתה על האדם? | מהו הדמיון בין מצות 'קדושים תהיו' למשנה תורה? | קדושת יום השבת מסייעת את האדם להגיע ל'ידי' ול'דבקה בו' | העובד את ה' כראוי אינו מבחין בין מצוה קלה לחמורה

לְקַרְא כָּלֶם בְּשֵׁם ה' וּלְעַבְדוֹ שְׂכֵם אֶחָד:

התעוררות הרחמים בחודש אלול - ע"י העבודה הרצויה לשם שמים

כלל את מקום עבודה זו, אלא אדרבה הניח את הדבר כחידה סתומה באומרו 'כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלוקים מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה' (יב. ה). והרי זה מורה על חלק נוסף ונעלה יותר בעבודת ה', חלק הפנימי ו'חובות הלבבות', שחלק זה איננו מפורש ומבואר באופן גלוי לכל, אלא הוא נסתר ונעלם, ולא נתפרשו להדיא גדריו והלכותיו, ועל האדם הנלבב להתעורר בעצמו בדרישה ובחקירה רבה בתוך מעמקי נפשו כדי לעמוד על טיבה ועניינה של עבודה זו, כי כל לבבות דורש ה' (וה"א כה, ט).

ועבודה זו היא המתקיימת בירושלים ובבית המקדש, כטעם הכתוב (מ"א ח, יז) 'ויהי עם לבב דוד לבנות בית לשם ה'', המרמז לעבודה הנובעת מעומק הלב, אשר גם שם לא גילה הכתוב איזהו מקומן של זבחים, ומכלל דבעיא דרישה.

סיכום ותמצית

ברכות וקלות שעל הר גזים והר עיבל - חלק הנגלה שבעבודת ה'. דרישה וחקירה אחר מקום המקדש שבירושלים - חלק הפנימי והנסתר שבעבודה.

ב

מדת הרחמים: הטבה גדולה המושפעת ע"י התמזגות החסד והדין

קביעות פרשת ראה סמוך לחודש אלול

וכדי להבין היטב בעז"ה את שורש מוצאם של שני חלקי העבודה הנזכרים - הנגלה והנסתר - יש להקדים תחילה, כי פרשה זו נקראת בכל השנים סמוך ונראה לחודש אלול, בשבת שלפני ראש חודש או בשבת שחל בו ראש חודש עצמו, ונראה מכך כי יש לפרשנו שייכות לחודש מסוגל זה.

והנה חודש אלול הוא זמן מיוחד של התעוררות רחמים עליונים כנודע. ושורש מקור רחמים המתעוררים ומושפעים בחודש זה הוא, כי בראש חודש אלול עלה משה רבינו אל ההר למשך ארבעים יום האחרונים כדי לקבל את הלוחות האחרונות (רש"י לעיל ט, יח), ומ' יום אלו היו ימי רצון, אשר קלו ביום הכיפורים, שבו ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה וברצון שלם ואמר לו למשה סלחתי כדברך (במדבר יד, כו שם).

והרי כפרה זו שעל חטא העגל וקבלת הלוחות נעשתה ביחד עם התגלותן של י"ג מידות הרחמים, שגילה הקב"ה למשה בעלותו ההרהר לקחת את לוחות השניות, כמפורש במקראות (שמות לד, ו-י). אמור מעתה, כי ימים אלו של חודש אלול הם ימי התעוררות מדת הרחמים למעלה.

'רחמי לא כלים'

והנה ב'מדת הרחמים' יש להתבונן טובא, מהו עצם יסודה ומהותה של מדה זו. גם יש להבין אל נכון את גדר ההבדל וההפרש בינה לבין מדת החסד.

כי הנה לכאורה בהסתכלות שטחית נראה כי מדת הרחמים יש בה הטבה גדולה והתחסדות רבה עוד יותר ממדת החסד. שכן כאשר האדם מטיב עם הזולת מפאת גודל רחמנותו עליו, הרי הוא משפיע אליו בכל נפשו ומאודו במדה יתרה וגדושה, הרבה יותר מכפי שפועלת מדת החסד גרידא, וכטעם שנאמר על מדה זו 'רחמי לא כלים' (רש"י שם לג, ט).

'רחמים' הוא צירוף של חסד ודין

אמנם מאידך גיסא חזינן שמדת הרחמים אינה אלא מיוזג וצירוף של מידות הדין והחסד. ונראה כן, מכך שאברהם אינו הוא מרכבה למדת החסד, יצחק אינו הוא בבחי' מדת הגבורה, ואילו יעקב אינו - מדת התפארת הממצעת ביניהם, כטעם 'יושב אוהלים' (בראשית כה, כז), אהל אברהם ואהל יצחק - הוא כנגד מדת הרחמים, המהווה צירוף של חסד וגבורה ביחד (זוה"ק ח"א רנז). ונרמז הדבר בתיבת 'רחמים' עצמה, שהיא צירוף אותיות 'רח-מים', 'רח' - עולה כמספר יצחק', מדת הדין, ו'מים' מרמזים לחסדים (זוה"ק ח"ב קעה: קהלת יעקב רמזי אות צ).

נמצא אפוא, שמדת הרחמים איננה אלא מיוזג של דין וחסד יחדיו. ואם כן לכאורה יתרה עליה מדת החסד, שכל כולה חסדים בלבד, בלי שום שיתוף של דין וגבורה. ומעתה מתעוררת השאלה, היאך מתאימים הדברים עם מה שנתבאר שמדת הרחמים יש בה הטבה יתרה הרבה יותר ממדת החסד, וצריך ביאור.

פטרון הגליון - מנחם-אב

נתנדב ע"י ידידו הנכבד

מורה"ר ר' יוסף ניסענפעלד הי"ו

זכות הפצת התורה יעמוד לו ולכל משפחתו

הר גריזים והר עיבל - חובות הגוף

הברכות והקלות הנתונות על הר גריזים והר עיבל, הן כנגד חלק הנגלה שבעבודת ה', חובות הגוף, האסור והמותר, המוטלים על כל איש מישראל ללא שום יוצא מן הכלל לקיים אותם כהלכתם. ואילו ההלכות מבוארות ומפורשות היטב בשולחן ערוך ובתורה המסורה לנו מדור דור, בלי שום צורך לחקור ולדרוש אותן, וכדרך שביארה התורה בפירוש את מקום שני ההרים הללו עד לפרטיהם ודקדוקיהם, לבלתי יכולת להסתפק כלל במקום הימצאם, וכמו שנאמר בהמשך הכתוב (פסוק ל) 'הלא הקה בעבר ה' ירד אחריו מבו השמים' וגו', המורה על שחלק זה שבעבודה הוא נגלה ומפורש לעין כל.

ירושלים ובית המקדש - חובות הלבבות

אולם מיד לאחר מכן כתבה התורה פרשה נוספת בענין העבודה הקיימת בירושלים, עיר הקודש והמקדש, ושם לא ביאר הכתוב

‘זרב חסד’ מורה על התגברות החסדים, אך נכללת בה גם מדת הדין

איברא שגם בעצם מדתו של חודש אלול – זמן התעוררות מידות הרחמים – מצינו תמיהה זו גופא. שכן נודע מספרים הקדושים (עשרה מאמרות, אם כל חי ח"א פט"ו) כי **י"ב חדשי השנה עם חודש העיבור מכונים כנגד י"ג מכילין דרחמי**. ולפי סדר זה נמצא שחודש אלול מכון כנגד מדת **‘זרב חסד’**, מדת השישית מן ה"ג המידות. דבר זה עולה בקנה אחד עם עצם עניינו של חודש אלול, כזמן של התגברות הרחמים והרצון, בסוד ‘זרב חסד’.

אלא שבענין מדה זו ‘זרב חסד’ כבר העיר האריז"ל (פע"ח שער הסליחות פ"ח) שמצינו בה קצת סתירה. שכן מחד גיסא היא נקראת ‘זרב חסד’ המורה על ריבוי והתגברות החסדים. אולם מאידך גיסא, ע"פ סדר המידות שסידר שם האריז"ל עולה שמדה זו מכוונת כנגד ספירות ‘גבורה והוד’, שהינן מידות של דין. וכמו כן **‘זרב חסד’** עולה כמנין פ"ה, הרומז לענין פ"ר דינים'. וייפלא הדבר מאוד, כיצד מתיישב זה עם מדת ‘זרב חסד’, עיי"ש.

‘גמילות חסד’ – השפעה לאחרים, ‘רחמנות’ – צרת חבירו נעשה כחלק מנפשו

ויישוב הדבר הוא, כי אכן תרוייהו אינתהו בה, כי מדת הרחמים היא אכן מדה של צירוף חסד ודין, אך עם כל זאת יש בה הטבה והתחסדות הרבה יותר ממדת החסד גרידא, וכמו שיבואר.

והביאור בזה הוא, כי הנה הבדל רב ועצום ישנו בין מהותה של מדת החסד לבין מהותה של מדת הרחמים. שכן תכונתה של מדת החסד היא: **הטבה והשפעה אל הזולת**, ענין התפשטות ויצאה אל מחוץ לגבול העצמי כדי להטיב עם אחרים.

שונה מכך לחלוטין היא תנועת מדת הרחמים, שבה אין המשפיע מבקש לצאת מעצמו כדי להשפיע אל אחרים, אלא אדרבה, עניינה היא: **שצרתו ומצוקתו של הזולת נוגעות לו כל כך בעומק לבבו, עד שהוא מרגיש בנפשו כאילו היתה זו צרתו שלו ממש**, ומחמת צערו של חבירו אין הוא יכול לתת מרגוע לנפשו ולנחו בשלום על משכבו, והרי זה כאילו האיני שלו התרחב והתפשט עד שכלל בתוכו גם את חבירו, ונעשה הלה כחלק בלתי נפרד מעצמיותו. וממילא, כאשר הוא מטיב ומתחסד עמו, אין הוא מרגיש כלל שהוא משפיע לאדם ‘אחר’, אלא כאילו הוא עושה דבר לנפשו, כדי להסיר מעליו את כאבו העצמי שנולד בו מצרת חבירו.

‘רחמי האב על הבן’ היא הטבה לנפשו העצמית

וחזינן יסוד זה, ממה שרואים **ששורשי מדת הרחמנות ומדרגתה השלימה – היא הרחמים שיש לו לאב על בנו**, וכנוסח התפלה ‘רחמנו כרחם אב על בנים’. והרי מוכן לכל בר דעת, כי מה שהאב מרחם על בניו ונותן להם את צרכם איננו נקרא בשם עשיית ‘חסד’ אל הזולת, ובוודאי לא ייחשב האב הזן ומפרנס את בני ביתו כ‘בעל חסד גדול’, שכן הדבר פשוט **שכאשר האב משפיע לבניו, אין זה אלא כגומל חסד לנפשו**, כי הרי בניו של אדם נחשבים כמו עצם מעצמיו ובשר מבשרו, וכאשר הוא מטיב עמהם הרי הוא כמטיב לעצמו ממש, ואין כאן שום תנועה של נתינה והשפעה לאחר.

ומכאן נלמד לכל עצם מהותה של מדת הרחמנות שבין אדם לחבירו, שעניינה היא, שמגודל הרגשת האדם בצערו של חבירו נעשה הלה כחלק ממנו, וכאשר הוא משפיע אליו ומטיב עמו, הרי הוא מרגיש כאילו הוא נותן ומטיב לעצמו.

‘מדת הרחמים’: השפעה גדולה ויתרה, אך מצד תכונה של צמצום וגבורה

נמצא אפוא, שתנועת מדת הרחמנות הפוכה לגמרי מתנועת מדת החסד. שכן מדת החסד יסודה: התפשטות ויצאה חוץ מגדרי עצמו כדי ליתן ולהשפיע אל הזולת, ואילו ‘רחמים’ פירושו: התכללות של האחרים בתוך נפש המשפיע, עד שכל ההשפעה אליהם נחשבת כנתינה והטבה לנפשו שלו.

ואכן מצד אחד **ההטבה וההשפעה הבאות מפאת התעוררות מדת הרחמנות ניתנות תמיד במדה יתרה וגדושה**, שכן בעבור עצמו מוכן האדם לפזר הרבה יותר מאשר בעבור אחרים, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו (איוב ב ז), וממילא שפיר חל בזה הכלל ‘רחמי אינם כלים’, וההטבה המושפעת מכח מדת הרחמנות ניתנת בריבוי מופלג יותר מאשר עפ"י מדת חסד גרידא. מה גם **שעצם הדבר לכלול את השני בתוך עצמיותו ממש, עד כדי להרגיש את צרתו כצרת נפשו – יש בה הרבה ממדת החסידות**, וחשוב כמדרגה נשגבה במדת החסד, כטעם ‘זרב חסד’.

אמנם מאידך גיסא, **סוף סוף מדה זו של ‘רחמנות’ נושאת בקרבה תכונה של דין וגבורה**, שהרי אין כאן התפשטות ויצאה לחוץ, אלא היא תנועה של צמצום אל הפנים, שהאדם צמצמם את עצמו ומטיב לנפשו [שאכן כוללת בתוכה כעת גם את השני]. והרי כל תנועה של צמצום נובעת משורש הדין והגבורה, היפך מדת החסד שעניינה התפשטות גמורה והשפעה אל הזולת. נמצא, שמדת הרחמים היא אמנם מיוזג של חסד ודין, כי אכן יש בה הרבה ממדת החסד – ובמדה גדושה כאמור, אך מכל מקום היא תכונה של דין וצמצום.

‘חסד’ מתפשט לכל, ואילו ‘רחמים’ אינו אלא אל הקרובים אליו

עוד זאת נכלל בחלק הדין המצטרף עם מדת הרחמים, כי מכך גופא שמדת הרחמים יסודה הוא התכללות המקבל בתוך נפש המשפיע, **לכן אי ביכולתה של מדה זו להתפשט לכל עבר ללא הבחנה**, כדרך ההשפעה הניתנת מפאת מדת החסד גרידא. שכן ההטבה הבאה מצד החסד יכולה להינתן לכל באי עולם ללא גבול, שהרי ניתן להתחסד ולעשות טוב עם כל אחד ואחד, גם עם מי שאין לו שייכות וחיבור לעצם נפש המשפיע ואיננו נוגע אליו כלל, כענין ‘חסד ה' מלאה הארץ’ (תהלים לג ה). ואילו ההטבה הבאה מצד הרחמים איננה ניתנת אלא למי שנכלל ועלה בתוך עצמיותו של המטיב. ואכן נכון הדבר כי אל מי שזכה להיכלל ברחמים אלו באה ההטבה ביתר שאת ובתוקף עצום, הרבה יותר מאשר מצד החסד לבדו, אך עצם מדת הרחמנות יש לה גבול עד כמה היא יכולה להתפשט ולכלול בתוכה את הזולת, שהרי אין בכוחו של בשר ודם לכלול את כל העולם כולו בתוך נפשו, אלא הוא כולל רק את מי שהוא מרגיש אליו איזה קשר או קירבה, אשר דרכם מתעוררת רחמנותו. ונמצא שבבחינה זו, יש במידת הרחמים איזו הגבלה וצמצום שאינם קיימים במדת החסד הפשוטה. ומעתה נתבאר היטב כיצד מדה זו משלבת ואוחזת בתוכה את החסד והדין יחדיו.

סיכום ותמצית

התעוררות הרחמים בחודש אלול מצד גילוי י"ג מידות הרחמים ככפרה על חטא העגל. סתירה במהות הרחמים – ‘רחמי לא כלים’ אך יש בה הצטרפות מדת הדין. הביאור בכך, כי חסד הוא תנועה של השפעה אל הזולת, מאידך רחמים היא התכללות האחר בתוך נפש המשפיע, הגורם לריבוי השפעה, אך מכל מקום היא תנועה של צמצום וגבורה. וגם שלא על כל אחד יכול מתעוררים רחמי המשפיע.

א

שלימות ההטבה העליונה – התכללות הנברא בעצמותו יתברך

ועתה עפ"י הדברים שנתבארו בגדר מהותה של מדת הרחמים, נמשיך לבאר בזה את שייכותה היתרה לחודש אלול.

‘אמרתי עולם חסד יבנה’

דהנה, חודש אלול הוא הזמן שבו עלה ברצונו ית' לברוא את העולם – שנברא ויצא לפועל בחודש תשרי (י"ה ז). והנה בפשטות הדברים נקטינן, כי **עיקר טעם בריאת העולמות הוא, כדי שיוכל הקב"ה להתחסד ולהיטיב עם בריותיו** (ע"ח שער הכללים פ"א). כי מאחר שהש"ת הוא טוב לכל, ומדרך הטוב להטיב מטבעו (דעת תבונות, אות יח), לפיכך ברא הקב"ה את העולם כדי שיהיה כלי מוכן לקבל את ההטבה העליונה שהוא חפץ להשפיע לברואיו כביכול, כטעם הכתוב (תהלים פט, א) כי אמרתי עולם חסד יבנה'.

ההטבה השלימה – כשאיננה ‘נהמא דכסופא’

ומה שקבע הקב"ה שעל האדם לעמול ולעבוד עבודה רבה בעולם הזה כדי שיהא ראוי לקבלת התשובה בעולם הגמול, ואין ההטבה ניתנת לו בחינם, הוא **מכיון שחסד והטבה הבאים בחינם יש בהם בושה לנפש והרגש של נהמא דכסופא** (ע"פ ירושלמי ערלה פ"א ה"ג; מגיד משרים פ"ה בראשית), ושוב אין ההטבה באה בשלימות. לפיכך הטיל הקב"ה על האדם שהוא בעצמו צריך לזכות אל השכר מכח עבודתו ובחירתו שלו, ועי"ז יושלם הרצון העליון שרצה להטיב עם בריותיו בשלימות הגמורה.

ולפי הסבר זה עולה, שבריאת העולמות וההטבה שהקב"ה מטיב ומשפיע אל בריותיו – יסודן ומוצאן הם בכוחה של מדת החסד, שהיא בחינת השפעה ונתינה אל הזולת' כביכול.

שלימות ההטבה – הנובעת מצד מדת הרחמים

אך לאמיתו של דבר יש בהטבה העליונה עומק רב ופנימי יתרה מזו הרבה, ואיננה באה מצד מדת החסד העליון בלבד, אלא בבחינת מדת הרחמים. והיינו שהיה הרצון העליון להעמיד נברא שכזה, אשר ההטבה והשפע הניתנים לו לא יהיו כמו השפעה הניתנת לאחרים – כתכונת מדת החסד, אלא **יהיה זה כאילו הקב"ה מטיב ומשפיע לעצמו ממש כביכול – כמהותה של מדת הרחמים**, וכמו שיבואר.

תכלית האדם: להיותו דומה אל הקב"ה וכחלק ממנו

ביאור הדברים, כי הנברא הלוה שברא הבורא יתברך כדי להטיב עמו בתכלית ההטבה, הלא הוא האדם'. ותכלית בריאת האדם היתה, **כדי שיתקשר בקדושה של מעלה עד היותו דומה ממש כביכול אל הקב"ה**, וכמו שאמר הכתוב (ויקרא יט. ב) **‘קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם’**.

והנה נברא שכזה שזוכה לקנות בנפשו את מדרגת הקדושה של אלוהיו, הוא שלימות דוגמא דלעילא, ונחשב כצלם אלקים ממש, באופן שהוא מתאחד כליל עם הבורא יתברך, **וכל מציאותו אינה אלא כמו התפשטות של הקב"ה בזה העולם**, ועד שאפשר לכנותו בשם א-ל, כדרך שהקב"ה נקרא א-ל (ע"פ מגילה יח).

אזי ההשפעה אליו נחשבת כאילו הטבה למהותו ועצמותו ית'

וממילא, כאשר אכן זוכה האדם להגיע אל המדרגה הרוממה הזו של הקדושה, שוב אין מה שמשפיע ומעניק לו הקב"ה נחשב כמו הטבה עם הזולת', דהיינו כאילו הוא מציאות נפרדת מן הבורא והקב"ה מתחסד עמו בבחי' מדת החסד, אלא **הרי זה נחשב כביכול כאילו הקב"ה מטיב עם עצמותו, כיון שאותו אדם קדוש אינו אלא התפשטות של אלקות, ונתאחד עמו לאחדים ממש**, וכענין דכתיב בפרשתן (יד, א) **‘בנים אתם לה' אלקיכם'**, וכן נאמר עוד (לעיל ז, ו) **‘כי עם קדוש אתה לה' אלוהיך'**, כלומר שכל ישראל הינם עם קדוש ובנים למקום, ובכך נחשבים המה כחלק בלתי נפרד מן האין סוף ית' ממש.

כל העולם כולו נכלל בבחינת ‘אני ה’

והרי הטבה שכזו היא ממש בבחי' מדת הרחמים, שהרי הבורא והנבראים לא נחשבים עוד כשני דברים נפרדים, באופן שנאמר שהבורא יוצא החוצה ומטיב עם הזולת, **אלא הקב"ה וכנסת ישראל הינם מהות אחת, ויש יחוד גמור ושלם ביניהם**. וממילא, כאשר הקב"ה מטיב עם כנסת ישראל אין זה אלא כהטבה אליו ית' בעצמו, כיון שעצמיותו ית' התפשטה והאירה בכל העולם כולו, עד שכל המציאות כולה נכללה ונבלעה בתוך האיני ה', בבחינת **‘אין עוד מלבדו’** (לעיל ז, לה), והוא יתברך מרחם על בריותיו כרחם אב על בנים, ומשפיע להם כדרך שהוא משפיע כביכול לנפשו.

והטבה שכזו הבאה מצד מדת הרחמים, ניתנת בכל התוקף והעוז, כטעם ‘רחמי לא כלים’ כנ"ל, שהרי הדבר דומה לאדם העושה לעצמו, שאין לו בזה שום מעצור וגבול, ולא כעושה לזולתו.

עצם ההתכללות באחדות הבורא הוא הטבה הגדולה ביותר ששייך

יתרה מזו, כי **עצם הדבר שהנבראים יכולים להתעלות ולהתעצם עם הבורא ולהיות איתו כאחדים ממש, זוהי ההטבה הגדולה והנשגבה ביותר** שאין למעלה הימנה.

התעוררות הרחמים בחודש אלול – עליית הרצון להטיב ע"י מדת הרחמים

זהו עומק ענין התעוררות מדת הרחמים בחודש אלול, כי בחודש הזה שעלה לנפשו כביכול הרצון הקדום לבריאת העולמות – שהיה כאמור כדי להטיב עם הנבראים בתכלית השלימות, ותכלית ההטבה הלא היא התחסדות פנימית כזו שהיא בבחינת מדת הרחמים, **לכן מתעוררת בכל שנה ושנה שוב אותה מדת רחמים העליונה שעלתה לפניו בתחילת הבריאה**, וממנה מתגוללים רחמים רבים וגדולים על ישראל עמו.

סיכום ותמצית

פשטות ההטבה מאת השי"ת – בדרך ‘חסד’. עומק ההטבה – התכללות הנברא עם הבורא ביה', ע"י התדמוותו אליו במדת הקדושה להיותו א-ל', ואזי ההשפעה היא כביכול לעצמו, בבחי' מדת הרחמים. עצם ההתכללות באחדות הבורא הוא הטבה הגדולה ביותר ששייך.

עבודת 'לשמה' - מצד העזר הרגשת היש

עבודה קשה נדרשת כדי לזכות אל ההטבה השלימה

אמנם כפי שנתבאר למעלה בביאור ענין הדין הנכלל בתוך מדת הרחמים, כי כדי לעורר את רחמי המשפיע על המקבל, עד שירגיש בתוך ליבו את צרתו וצערו של חבירו, ותיחשב לו המצוקה כמו צרתו והעצמית, מוכרח שהיה לו איזה קשר ושייכות אליו, הכי נמי נימא בדידן, כי כדי לזכות אל שלמות ההטבה העליונה, הניתנת באופן של 'מדת הרחמים', והיינו שהשפעה זו תיחשב כמו הטבה למהותו ועצמותו יתברך כביכול, **נדרשת מן האדם עבודה רבה ועצומה ושלמות נפלאה, שהיא בבחינת גבורה ודין**. והוא צרו האמור לעיל: שיוכח האדם את עצמו ויתעלה מעלות רמות עד שיזכה להגיע למדרגת 'קדושים תהיו' בשלימותו, ורק בכך יוכל להתעצם עם הבורא ב"ה כביכול, ויירחב כחול בלתי נפרד ממנו.

עבודה לשמה - מצד שאין שום דבר בעולם בלתי הבורא ית'

ועיקר נקודת העבודה המובילה לידי מדרגה זו - היא ענין **'עבודה לשמה'**, שלא על מנת לקבל פרס. ואכן עבודה עילאית זו מיוסדת ונמשכת גם היא מתוך יסוד זה ממש של מדת הרחמים.

והענין, כי ע"י שיעמוד האדם על הסוד הנורא שאין עוד שום דבר אחר בעולם וזולתו יתברך, שוב אין מקום להפריד את הנברא מן הבורא, ולומר שעבודת האדם נעשית בכדי שייטיב השי"ת עמו, כל השגה זו שאין עוד מלבדו מבטלת לחלוטין את כל ישות האדם, כי הרי אין לך שום מציאות כלל בעולם בלתי הקב"ה לבדו, וגם האדם נקרא ונכלל בשם א-ל, ומעתה **מה מקום יש עוד לתביעת קבלת שכר, כאילו פעל הנברא איזה דבר כלפי הבורא, הלא הבורא והנברא הכל אחד הם**.

בח' 'לשמה' היא סוד כמוס למעלה מהשגת אנושית

[ואכן עבודה זו בשלימותה היא בגדר סוד כמוס, ואי אפשר לאדם לעמוד עליה ולהבין אותה על בוריה בשכל האנושי, - כדרך שגם מה שכל עצם הבריאה והנבראים אינם מהווים שום סתירה אל מציאות 'אין עוד מלבדו' הוא סוד נעלם ונפלא מלהשיג בשכל הטבעי. אמנם מהות סוד זה הוא, אשר אין לנברא שום מציאות מצד עצמו כלל, ואין לו כל ישות לעצמו, אלא כל מציאותו אינה אלא התפשטות של הקב"ה. ולכן כאשר השי"ת מטיב עמו הרי זה כמטיב לעצמו. וכמו כן להיפך, בעבודתו אוהו אין אנו פועלים כפועל שכיר לצרכיו או כדי לקבל שכר, אלא כל עבודתו היא בח' 'צורך גבוה' כביכול].

בבית המקדש מתקיימת העבודה באופן של לשמה והתדמוות להשי"ת

והנה **עבודה רבה ועצומה שזכו באופן של 'לשמה' מתקיימת בעיקר בבית המקדש**. וכמו שמצינו בחז"ל (שבת קלג:) שדרשו על הפסוק (שמות טו, ט) **'זה א-לי ואנוהו'**, **'אבא שאל אומר 'ואנוהו' - הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום. ופירש'': 'לשון 'אנוהו' - אני הוא, אעשה עצמי כמותו. ואילו לפי פשוטו פירש רש"י בחומש בשם התרגום אונקלוס 'ואבני ליה מקדשא' ומכאן שבמקום המקדש זוכה האדם להידמות אל בורא, כשעם 'זה א-לי ואנוהו', בבחינת השם א-ל'.**

ונמצא שבמקום המקדש ההוא נעשה עבודת ישראל בשלימותה הראויה, באופן שאין מתכוונים בה כלל לטובת עצמם ועל מנת לקבל פרס, כי אם לצורך גבוה בלבד להפיך רצון מהשי"ת^(א).

ביותר בבית קודש הקדשים - שאין נחשב הכהן גדול כמלאך ה' צבא-ות

ובדרגה יתרה מתגלה הדבר ביום הכיפורים, יום הקדוש (ראה שבת קט), בעת אשר הכהן גדול נכנס לפני ולפנים לבית קודש הקדשים, שהוא מקום פנימיות הבריאה וסודו הנעלם, וכענין שמונח שם מקור הבריאה, שהוא האבן שתייה, שממנו הושתת העולם (יזמא נד:), המורה על תכלית כוונת הבריאה בשורשה הקדום.

והיינו כפי שאמרו חז"ל על הפסוק (ויקרא טז, יז) **'ויכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו'**, ואיתא על כך במדרש (ויק"ר כא, יב) **'יכולן גדול לא אדם היה. אלא כההוא דאמר רבי, פנחס בשעה שהיה רוח הקודש שריו עליו, היו פניו בוערות כלפידים עליו, וה"ד (מלאכי ב, ז) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבא-ות הוא'**, ע"כ. והביאור בזה על פי יסודנו הוא, כי **באותה שעה אכן לא נחשב הכהן הגדול כאדם, שהוא נברא וישות בפני עצמו, אלא התעלה והתקדש למדרגת א-ל, שנוכלל והתאחד עם האור האלוקי ממש, כי מלאך ה' צבא-ות הוא'**^(ב).

סיכום ותמצית

חלק הדין שבהטבה זו - שדורשת עבודה קשה מן האדם, שהיא עבודה נקיה שלא על מנת לקבל פרס. 'לשמה' - מצד שאין שום דבר בעולם בלתי הבורא ית', והיא סוד כמוס למעלה מהשגת הנברא. עבודה זו קיימת בבית המקדש - 'זה א-לי ואנוהו', וביותר בעת כניסת הכהן גדול ביום הכיפורים בקודש הקדשים.

דרישה אחר העבודה הרצויה המתקיימת בבית המקדש

שני אומני עבודה: עבודה פשוטה - כדי לקבל שכר, ועבודה נעלית יותר - כבן המשתדל לקיים רצון אביו

על בידינו, כי שתי מדרגות כלליות ישנן בעבודת הנברא אל הבורא יתברך; עבודה פשוטה ועבודה נעלה ביותר, וכנגדן קיימים גם כן שני אופני הטבה ושכר המושפעים מלמעלה במקביל לשתי דרכי העבודה הללו.

העבודה הפשוטה היא הנעשה באופן שבו הנברא פועל כלפי הבורא ב"ה, ובדרך שהוא מקווה ומימיל ממנו לקבל שכר וגמול על עבודתו. ואכן אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה (ב"ק לח:), ומלא ימלא את משאלות לבבו של העובד אותו. אמנם אין זו עדיין ההטבה השלימה והראויה ביותר שרצה בה הבורא ית' בתחילת מחשבת הבריאה, וכל השכר הניתן על עבודה זו אינו אלא בגדר 'חסד', שהיא בבחינת השפעה הניתנת אל הזולת.

אך העבודה התמה והראויה אשר אליה היתה עיקר הכוונה העליונה בבריאת העולמות, היא העבודה המתקיימת בדרך

של 'לשמה' ממש, באופן שאין הנברא מרגיש עצמו כמציאות נפרדת וישות בפני עצמו, ואין הוא מתכוון כלל בעבודתו על מנת לקבל פרס, **אלא הוא עוסק לקיים את רצון השי"ת בהיותו נכלל ובטל בתוך אורו וכחלל ממנו ממש, וכבן המשתדל למלא את רצון אביו ללא שום קיווי לשכר ולתשלום גמול**. ואכן במדה כנגד מדה משפיע אליו הקב"ה שכר על כך בהטבה שלימה ונשגבה, שהוא כביכול מתעצם עמו, עד שהוא נכלל בתוך מהותו ועצמותו, והוא משפיע אליו בגודל רחמנותו עליו, כרחם אב על בנו הנמשך מעצמיותו.

קיום המצוות ע"י העירי שכם - באופן של קבלת ברכה וקללה

ומעתה הנה ביסוד זה יבוארו ויתפרשו היטב על נכון המשך שתי הפרשיות שפתחה בהן התורה את פרשתנו, וכמו שהקדמנו בריש מאמרנו.

בתחילה מיירי הכתוב בעבודה הפשוטה והנגלה, האסור והמותר, המוטלת על כל אדם מישראל לשמור ולעשות, ועבודה זו היא הניתנה בעיר שכם על הר גריזים והר עיבל. ולפיכך נמי ניתנו שם הברכה והקללה, שכן כאמור עבודה זו שייכת למושג של קיבול שכר, באופן אשר האדם המקיים את המצוות מצפה לקבל שכר מאת הבורא כפועל המצפה לשכרו^(א).

עבודת 'לשמה' שבבית המקדש דורשת חקירה ודרישה בעמקי הלב

אמנם מיד לאחר מכן המשיכה התורה לכתוב את ענין דרישת ירושלים ומקום המקדש, 'לשכנו תדרשו ובאת שמה', בזה באה התורה להורות לבני ישראל, כי תכלית העבודה וסופה אינם רק לקיים את רצון ה' באופן של 'ברכה וקללה' גרידא - שהם סוף סוף צורכי הנבראים ותועלתם, **אלא עליהם לדרוש ולחקור אחר עבודה נעלה ומרוממת מזו, עבודה שאין לה שייכות ונגיעה עם חשבונות ברכה וקללה, אלא היא כולה לשמה**, לצורך גבוה ולנחת רוח לפניו, ואשר זוהי מדרגת העבודה החשורה בבית המקדש. ואכן עבודה זו היא פנימית ודקה ביותר, ואשר לפיכך נאמר עליה 'לשכנו תדרשו ובאת שמה', שכן היא דורשת מן האדם חקירות ודרישות רבות במעמקי נפשו כדי לעמוד עליה על נכונה.

[והיינו נמי דקאמר הכתוב (פסוק יג) 'השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה', ויש להמתיק זאת על דרך הרמז, כי 'אשר תראה' קאי על עבודה כזו שיש לאדם השגה בה, שהיא עבודת הנגלה והחיצונית. ואילו העבודה שכולה קודש לצורך גבוה, היא בגדר סוד כנ"ל, ואיננה בכלל 'אשר תראה', והיא היא מדרגת העבודה האמיתית המתקיימת בבית המקדש].

אך כאשר אכן זוכה האדם להתקרב אל מקום המקדש שבליבו ובנפשו, ולעבוד את ה' אלוקיו באמת כפי שהיה רצון העליון הקדום, אזי הוא זוכה להתאחד ולהתעצם עמו לאחידים ממש, אשר זוהי שלימות ההטבה שרק שייך, אשר לא ישופתה עין, בבחינת 'עין לא ראתה אלקים זולת יעשה למחכה לו' (ישעיה סד, א), ובכך יתקיים בו המשך דברי הכתוב (פסוק ז) 'ושמחתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם אשר ברכך ה' אלקיך'.

סיכום ותמצית

הר גריזים והר עיבל - עבודה פשוטה כדי לקבל שכר - בבחי' חסד. עבודת ירושלים ובית המקדש - עבודה פנימית, לצורך גבוה, המעוררת את מדת הרחמים למעלה, שעל כך נאמר 'לשכנו תדרשו ובאת שמה'.

א. ובמקום אחר ביארונו בארוכה (ראה גליון ר"ח - פר' לך דהאי שתא) ענין חטא דור הפלגה ומריתם בהקב"ה, כי המה ביקשו להמעית ולהשפיל את מעלת האדם ומדרגת הנצרכת ממנו כדי לזכות אל שלמות ההטבה העליונה, וכנגד זה ביקשו גם למעט את מדרגת השפע הנשפע מלמעלה, שלא יהיה בשלימות נפלאה כל כך כפי שרצה הבורא יתברך.

ועפ"י האמור כאן מתבאר הענין, ששכונות היתה שההטבה מלמעלה תהיה רק בבחינת 'חסד', בבחינת השפעה אל הזולת, ולא מצד מדת הרחמים, שהיא ההתאחדות וההתעצמות עמו כביכול לאחידים, בבחי' אין עוד מלבדו, והטבה כזו לא מחייבת עבודה רבה ונשגבה כל כך, בבחי' לשמה ושלא על מנת לקבל פרס. ובכך מרדו במדת 'בנים אתם לה' אלוקים', המורה על התאחדותו והתעצמותו עם אביו שבשמים, המרחם עלינו כרחם אב על בנים. ולפיכך היה עונשם במדה כנגד מדה, שנפרדו הם אז מהבורא ית', ונחשבו אליו כנכר. ומטעם זה אכן היתה מריתם בעליון ע"י בניית עיר ומגדל כמבואר בכתוב (בראשית יא, ד), ומבואר בזה"ק (ח"א עד: עד: שה'עיר' הזאת שבנו היתה לעומת העיר הקודש ירושלים, וה'מגדל' הוא לעומת הבית המקדש. והיינו שבמעשיהם אלו ביקשו להתנגד אל מול העבודה הנעלית והטהורה, עבודה לשמה, המתקיימת בירושלים עיר הקודש ובבית המקדש.

ב. ובענין זה נתבאר בארוכה במקו"א, שמטעם זה ביאר הרמב"ם ז"ל את ענין 'עבודה לשמה' בפרק העשירי מהלכות תשובה. דהנה יש לומר שעשרת פרקי הלכות תשובה מכוונים כנגד עשרת ימי תשובה, (ואכן פשט המנהג ללמוד בכל יום מימי עשרת ימי תשובה פרק אחד מהלכות אלו שברמב"ם), ונמצא שפרק העשירי הוא כנגד יום הכיפורים. ואכן דוקא בפרק זה עוסק הרמב"ם באריכות ובטוב טעם בביאור ענין הכוונה של 'לשמה' בקיום התורה והמצוות. והדבר עולה היטב עם דברינו כאן, שכן העסק בתורה ובמצוות לשמה, שלא על מנת לקבל פרס, מיוסד על ענין האחדות של הבורא עם הנבראים והתכללותם כאחד כביכול, ויחוד זה מתגלה ביותר ביום הכיפורים כמבואר בפנים (ויש להאריך עוד בזה בשייכות הדבר ליום הכיפורים, ובענין עבודת לפני ולפנים אשר התקדו בה הצדוקים שביקשו להקטיר מבחון - וזה ממש כעין פגם דור הפלגה הנ"ל, ואכמ"ל).

ג. ונתבאר שגנשי דור הפלגה הם שביקשו לעבוד את ה' בבחינה זו גרידא, ולכך הפיצה ה' מעל פניו, ונפרדו לע' אומות, ללשונותם בארצותם לגוייהם. ואכן בעיר שכם נצטוו ישראל לכתוב ולתרגם את התורה בשבעים לשון (דברים כז, א-ה: סוטה לב), כנגד שבעים האומות שנפרדו בדור הפלגה. ומבואר שם בגמ' (נה:) שעל דבר זה נחתם גזר דינם של האומות לבאר חשתי, שהיה להן ללמוד ולא למדו. אך לעתיד לבוא יגיעו גם אומות העולם לידי איזה תיקון, אשר על כך ניבא הנביא (צפניה ג, ט) **'כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד'**.

א

רק במקום האומות שייך להיות ברכה וקללה

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (יא, טו).

הפרשה מתחילה עם הברכה והקללה אשר ניתנו על הר גריזים ורע עיבל, ומסיימת עם התיבות כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך (טו, יז), שהוא לשון של ברכה בלבד בלי קללה.

ויש לומר בזה, כי הר גריזים ורע עיבל הם המקום שבו גם תרגמו את התורה לשבעים לשון (לקמן כו, ח וברשי"ט שם), ומה נהיה הדבר שאומות העולם יכולים ללמוד תורה באיזו מדרגה. וכיון שיש להם אחיזה מסוימת בתורה, נגרמים מזה מכשולים לכלל ישראל. כמו שכתב בספ"ק פרי צדיק (פסח אות מד) כי כל החסאים שיש בכלל ישראל אינם אלא משום שצריכים אנו לתקן גם את אומות העולם, אשר הם שייכים לחסאים ועוונות. אבל כלל ישראל מצד עצמם אין להם שום שייכות לחסא. כמו שיתגלה לעתיד לבא כאשר "יבוקש את עוון ישראל ואיננו, ואת חטאת יהודה ולא תמצאנה" (ירמיה ג, כ), וכך גם נפרש בענין זה, כי רק על ידי אחיזת אומות העולם בתורה, והאחריות שקבלו כלל ישראל עליהם, יש אחיזה לחסאים. ולכן צריכים שהיו ברכה וקללה, והקללה שייכת בעצם רק לחלק האומות.

ולעומת זאת הוא סיום הפרשה בענין שלש הרגלים, אשר בהם עולים כלל ישראל לירושלים ובית המקדש. ושם מתגלית קדושת ישראל בטהרתה, באופן שאין לאומות העולם חלק ונחלה בקדושתינו. שהרי כאשר רצו אומות העולם לסייע בבנין בית המקדש, ענו ואמרו כלפיהם "אני לדודי ודודי לי" (ש"ה טו, ג), ופירש רש"י: "ומה שאתם אומרים לבקשו עצמו ולבנות עמנו, אני לדודי ולא נחלה, ולא תבנו עמנו, כענין שנאמר "לא לכם ולנו לבנות בית אלקינו" (עזרא ג, ג), ואומר "ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים" (נחמיה ג, ט), ולכן על ידי קדושת המועדים שבהם עולים כלל ישראל לבית המקדש, מתעורר המקור העליון להשפעה המיוחדת לכלל ישראל לבדם, ששם אין קללה אלא רק ברכה. וזה הוא דיוק הלשון בתחלת הפרשה "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", שבינם רגיל שייך ענין של ברכה וקללה. אבל בסיום הפרשה מדברים על זמני המועדים שהם 'ימים טובים', שבהם אין קללה אלא ברכה.

ב

גילוי אחדות הבורא מהפך הקללה לברכה

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (יא, טו).

ברכות וקללות אלו ניתנו בעיר שכם, אשר עניינו הוא 'יחודא תתאה' כנרמז בשמו 'שכם' שהוא נוס' שם 'לבד מלכותו'.

והענין הוא, כי יש הבדל בגי' בין 'ברכה' לקללה, ונמצא כי הברכה תיחיה על הקללה כמנין ס"ב. והנה הברכה יש לה שייכות עם מספר כ"ב, כמו שנאמר "בן ישראל" (בראשית מז, כ), ומבואר בזה"ק שהוא כנגד כ"ב האותיות (ח"י רפא). וכ"ב פעמים ס"ב הוא בגי' "וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" [כמו שכתוב בספ"ק כי לעת"ל יתווסף אות ו' בתחלת 'ברוך שם', ואכמ"ל]. וזהו אשר על ידי הכפלת כ"ב פעמים מנין ההבדל שיש בין ברכה לקללה, הם משתנים ומתאחדים עד שנעשה מן הקללה ברכה.

והענין בזה הוא כמו שנתבאר במקו"א באריכות, על פי מה שאמרו חז"ל כי התורה לא פתחה באות א' מפני שהיא מורה על 'אור' (ב"ר א, א), ומצד שני כתוב שהקב"ה שמר את האות א' עבור מתן תורה שבו פתח הכתוב ב"אנכי" (שמות כ, ב ב"ר שם), וכוונתו היא שיש שם א' על פי שלא פתח בו הכתוב, אבל א' מורה על אחדות הבורא ית'. וצריך ביאור מה הוא עניינה של אות הא', האם 'אור' ח"ו או שמא 'אנכי' ואחדותו ית'.

וביאורנו בזה, שהא' מורה באמת על 'אחדות' הבורא ית' באופן נעלה ביותר, אשר אחדות זו אינה מתגלית בעולם הזה. כי בראו הקב"ה באופן שנראה בו התחלקות של שמים וארץ וכל החילוקים שישנם בעולם. ולכן פתח הכתוב באות ב' של 'בראשית', להורות על ב' ראשית שהם "את השמים

ואת הארץ". ולא זו בלבד שאין היא מתגלית בעולם, אלא אם היתה מתגלית בתוך הבריה, היה זה גורם רק להיפך הברכה. כי אין הבריה יכולה לקבל בתוכה אחדות נעלית כזאת, והיה זה גורם לשבירת הכלים. אבל בעת מתן תורה כאשר נתאחדו השמים והארץ כמו שאמרו חז"ל (שמו"ר יב, א), אז היתה אחדות זו יכולה להתגלות כראוי, עד כאן הביאור בקצרה.

והנה שלימות אחדות הבורא ית' תהיה לעתיד לבא, כאשר תתגלה היחודא תתאה בשלימות. ולפי המבואר, הרי אז יראו כי 'אנכי' הוא מקור ושרוש הברכה והוא חלק מ'אחדות' הבורא ית'.

א

הברכות והקללות מבחי' מיעוט הירח

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (יא, טו).

עוד יש לרמז בענין שניתנו ברכות וקללות אלו בעיר 'שכם', כי 'שכם' נוס' שני מלכים כתר, דהיינו בחי' שני מלכים בכתר אחד.

והענין הוא, כי עיקר הקללה נובעת ממיעוט הירח, אשר זה מורה על חסרון האחוז בכלל עניני העולם הזה [כי הירח היא בחי' מדת המלכות, כלליות חיות הבריה, ואכמ"ל], ועל ידי חסרון זה שייך בהם ענין של קללה. אבל במצב התיקון כמו שהיה בתחלת הבריה וכאשר יהיה לעתיד לבא, שבו שתוו השמש והירח להיות 'שני מלכים בכתר אחד', מתהפכת הקללה לברכה. והנה נרמז בראשי התיבות "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", שיוצאים מהם התיבות 'אור לבנה', לרמז על שלימות אור הלבנה הנוכרת בפסוק "והיה אור הלבנה כאור החמה" וגו' (ישעיה ל, כ).

וענין זה של מילוי חסרון הלבנה, הוא פנימיות מצות צדקה. כי מדת המלכות מכונה בשם דלה ועניה, וכאשר אדם נותן צדקה לעני, הרי הוא ממלא בזה את חסרונה של מדת המלכות, והוא בבחי' מילוי מיעוט הירח. ולכן אמר הכתוב "ומצדיקי הרבים ככוכבים" וגו' (דניאל יב, ג), לפי שהכוכבים שניתנו לירח מפני מיעוט אורה (רש"י בראשית א, טו), הם כענין של צדקה מן השמש לירח, ואכמ"ל. ולכן אמר הכתוב בהמשך הפרשה לגבי מצות צדקה, "נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו" (טו, ט), אשר "בתתך לו" עולה כמנין 'שמש ירח', לרמז על הצדקה הממלאת את מיעוט הירח.

ואכן זה הוא ענין נתינת הצדקה במאור פנים ובלי רוע לב, כמו שנצטיינו בזה הפסוק. כי עיקר מיעוט הירח על פי פנימיות העניינים הוא מה שאין היא מקבלת את השפעתה מן השמש בהארת פנים, וזה גורם לכל המיעוט והעניות. שהרי הירח מורה על העולמות התחתונים, והשמש מורה על ההשפעה מאת הקב"ה. כל ענין מיעוט הירח, אינו אלא הסתרת אור פני ה', שאין ניכר בה דבר זה שהיא מקבלת מאת הקב"ה באהבה ורצון, אלא הוא משפיע את כל השפע בהסתר פנים. ומפני זה, כאשר משפיעים צדקה אל העני, שהוא בחי' מילוי חסרון הירח, חייבים לעשות זאת במאור פנים, כדי לעורר את השפעת אור החמה אל הלבנה בהארת פנים.

ד

אצל כלל ישראל כל הקללות הן ברכות נסתרות

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (יא, טו).

יש לדקדק במה שנקט הכתוב לשון "אנכי". עוד יש לעיין במה שנקרא "ברכה וקללה" והקדים את הברכה, והרי כאשר בירך יצחק את יעקב אמר לו "אורריך ארור ומברכרך ברוך" (בראשית כו, כט), ופירשו חז"ל שהצדיקים אורריהם ומצעריהם קודמים למברכיהם (ב"ר סו, ד).

ויבאר בהקדם מה שידוע ומבואר בספ"ק הרבה, שעל פי פנימיות אין שום קללה בתורה, אלא כולם הם רק ברכות גנוזות ונסתרות. וברכות אלו גדולות עוד יותר מן הברכות הגלויות, כמו שידוע שארז גנוז גדול יותר מן הגולה [ולכן הגג הנכנס וגונב ממקום הסתר, צריך לשלם כפל]. ואם כן, גם הברכות והקללות שנוכרו לגבי קיום התורה, הרי הם ככל ענייני הקללה המוזכרים בתורה. אשר על פי פנימיות מדובר על ברכות גלויות וברכות נסתרות, ולכן נזכרים הקללות לבסוף, כי הם הברכה האמיתית.

ונקדים עוד מה שנתבאר לעיל (תורה ב), שהתורה לא פתחה באות א' שהוא מורה על 'אור', ומצד שני פתח בו הכתוב ב"אנכי". והיינו מפני שבאמת מורה הא' על מדרגה גדולה של 'אחדות' הבורא ית', אלא שבעולם הזה אי אפשר לקבל אותו, ולכן הרי הוא נראה כענין של קללה וארור. אבל בעת קבלת התורה זכינו להשיג אחדות זו, ומפני זה פתח בו הכתוב. ולפי המבואר כעת נפרש, כי א' מורה על ברכות נסתרות [הנמשכות ח"ו, אבל יש שמבין את התורה נכון, משיג את הברכות הגנוזות בהן].

ולכן אמר הכתוב "ראה אנכי נותן" וגו', כי כאשר יבינו את ענין "אנכי" שהוא הא' של מתן תורה, יבינו שגם מה שנראה לנו כ'אור' וקללה, הרי הוא באמת ברכה נסתרת. ועל ידי זה ישיגו באופן נכון את הברכה והקללה, שהם כולם ברכות. ולכן ודאי שייך להקדים את 'ברכה' לפני 'קללה', כמו שנתבאר.

והנה התחלת התורה בסיפור מעשי בראשית, היא באות ב' המורה על 'ברכה' (ב"ר א, א), והוא מפני שמצד מעשי בראשית יש מקום גם לאומות העולם, אשר הם לא קבלו את התורה, ואין הם מבינים על ברכות נסתרות. וזהו ענין מה שנצטיינו בפרשתנו לקרוא את הברכות על הר גריזים ואת הקללות על הר עיבל (יא, כט), ולמעשה נפרש כי תבא מפרטת התורה צריכים להבין מכללם. והיינו מפני שהר עיבל שייך להשגת אומות העולם, שהרי עליו כתבו את התורה בשבעים לשון (כו, טו-כו), והם אינם מבינים את הברכות הגנוזות, ואכן זה הוא מה שרוצים שהם יבינו בתורה, שיש קללה על מי שאינו מקיים אותה. והותיר הכתוב את הברכות בתורה שבעל פה, אשר היא מיוחדת לכלל ישראל לבדם כמו שאמרו חז"ל (גיטין טו, ט). כדי לרמז על כך שיש כאן ברכות שאינן כתובות, גם בקללה הכתובה בפירוש. כי לאומות העולם בלבד הרי הן קללות, אבל לכלל ישראל המבינים את התורה הק' לאמיתה, אין כאן אלא ברכות גלויות וגנוזות.

ה

בכורה אמיתית מקשרת את הראשית והאחרית

לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה וגו' (טו, ט).

פירש רש"י: "שנה בשנה, אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד". ויש להבין למה השמיענו הכתוב דין זמן אכילת הבכור דוקא בזה האופן, ולא כמו בשאר קרבנות הנאכלות לשני ימים ולילה אחד, ששם כתוב להדיא כגון 'ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת' (ויקרא ג, טו) וכדו'.

ויש לומר בזה, כי קדושת הבכור יש לה שייכות לכלליות ענין הבכורה, אשר בזה יש מחלוקת יסודית בין הקדושה והסטי"א. כמו שמוצאים בין יעקב ועשו, שהיתה מערכה שלימה מי הוא הבכור האמיתי הראוי אל הבכורה. כי הבכורה האמיתית היא בחי' ראשית, וראשית זו היא דבר הצריך בירור [כמו שכתב רש"י על 'בראשית' (בראשית א, א), שהוא פסוק האומר "דרשונך", ואכמ"ל], כי לא כל מי שנוגד ראשון הרי הוא הראשית האמיתית, כמו יעקב אבינו שנוגד אחר עשו, ובכל זאת היה הוא הראשית באמת.

ואחד מן ההבחנות העיקריות בין הראשית האמיתית לזו שאינה אמיתית, הוא בענין האחרית. כי הראשית האמיתית ממשיכה עד האחרית, ואילו הראשית שאינה אמיתית הולכת וכלה כאשר באים אל האחרית. וכן רואים אצל יעקב אבינו שנקרא בשמו על שם העקב, לרמז על כך שהוא יורד מן הראשית [בחי' ישראל נוס' ילי ראש] עד האחרית בבחי' עקב וסוף. ואילו עשו הטוען כי הוא הבכור וראוי אל הראשית, איבד את בכורתו כאשר אמר "הנה אנכי הולך למות" (שם כח, לב) ובהו הודה שאין לו אחרית. וממילא גם הראשית אין לו, ולכן סיים "ולמה זה לי בכורה". וכן אמר הכתוב על עמלק בן בנו של עשו הרשע, ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד (במדבר כ, ט), אשר זה שאין לו אחרית מראה שאין לו אפילו ראשית.

ועל זה רמזה התורה בזמן אכילת הבכור, אשר הבכור הנכון צריך לקשר אחרית עם ראשית. ולכן הוא נאכל ביום אחד באחרית השנה האחת, וממשיכים לאכלו ביום הראשית של השנה החדשה, לרמז על כך שהבכור האמיתי הוא מי שמקשר ראשית ואחרית [כי 'בכור' הוא בגי' עץ חיים], שהוא בחי' קשר שמים וארץ כנ"ל בתורה ב', והוא ענין קשר ראשית ואחרית]. ויש לרמז על כך בתיבת 'שנה' הנוכרת כאן, כי היא בגי' החילוק בין 'ראש' ל'סוף'.

'התבוננות' אין ספרי מוסר העלפט - בתנאי אז מען איז אפן צו אננעמען אלץ וואס דאס פארלאנגט

תקחי מוסר:

דער ריכטיגער צוגאנג צו מוסר - טוישט דעם גאנצן לימוד

בטחון איז תלוי אין התבוננות | ווילאנג מען האט נישט דעם ריכטיגן צוגאנג צו מוסר - פארשטייט מען נישט דעם חידוש פון אלע התבוננות'ן | עס זעט אים אויס אז ער אליינס קען דאס אויך זאגן | ווען ער האט דעם ריכטיגן צוגאנג זעט ער ווי טיף דאס איז | דער ערנסטקייט פון לערנען דאקטעריי | ער פארשטייט אז ער מאכט א טויש אויפן לעבן | מוסר טוישט אסאך מער | עס מאכט אים פאר אן אנדערער מענטש לגמרי | ער באקומט א נייער מח און הארץ | מיט אזא צוגאנג לערנט מען אנדערש אפ יעדע התבוננות

זיבן מעלות וואס ברענגען צו 'בטחון'

דער חובת הלבבות רעדט ארום דא אין פרק ב, אז כדי א מענטש זאל צוקומען צו בטחון - דארף ער זיך מתבונן זיין אין זיבן דרכי ה', דאס זענען זיבן גוטסקייטן און שטארקייטן - וואס קיין שום נברא האט נישט די אלע זיבן, און בלויז דער רבונו של עולם כביכול פארמאגט די אלע זיבן זאכן. און דורכדעם וואס ער וועט אריינטראכטן דערין און אויסברייטערן זיין מחשבה מיט א 'שוב הדעת' - וועט אויטאמאטיש זיין הארץ זיך אנלאזען און פארלאזן אויפן גוטן און שטארקן באשעפער, און ער וועט זיין צופרידן מיט אלץ וואס דער רבונו של עולם פירט מיט אים.

טראכטן עבודת ה' איז א באזונדערע סארט 'טראכטן'

איידער מען וועט צוקומען ארומצורעדן בפרטיות איבער די התבוננות'ן וואס דער חובת הלבבות רעדט דא ארום (אינעם קומענדיגן גליון) - וועט מען קודם כל מקדים זיין א כלליות'דיגע הקדמה איבער דעם עצם ענין פון 'התבוננות' און 'שוב הדעת' אסאך מאל ווען א מענטש לערנט א 'מוסר ספר' און ער קומט אָן צו א געוויסע סארט 'מחשבה' און 'התבוננות' וואס דער ספר לערנט אים אויס - זעט עס אים אויס ווי גאנץ א פשוט'ער און פלאכער חשבון, און ער זעט נישט דעם גרויסן טיפיקייט וואס שטעקט דערין. עס זעט אים אויס, אז ער וואלט אויך געקענט זאגן די זעלבע געדאנק פון זיך אליינס. אבער דאס אלעס נעמט זיך פון דעם וואס ער האט בכלל נישט דעם ריכטיגן צוגאנג וויאזוי דורכצוטראכטן א מחשבה פון א מוסר ספר. ווייל דער 'דורכטראכטן' וויאזוי מען טראכט דורך עבודת ה' - איז גאנץ אן אנדערע סארט 'דורכטראכטן' ווי די מחשבות פון מילי דעלמא! עבודת ה' האט אן אנדערע סארט צוגאנג אינעם אופן וויאזוי מען פירט די מחשבה דערין! דאס זענען מחשבות וועלכע דארפן ווערן ממש א חלק פונעם מענטש זעלבסט! דאס זענען מחשבות וועלכע דארפן אנקומען צום הארץ און שאפן א נייעם מענטש מיט א נייעם לעבנס' שטייגער! און דערפאר, דארף מען עפענען דעם 'מוסר ספר' אנדערש! ווען מען עפנט אויף דעם 'מוסר ספר', דארף מען וויסן אז מען עפנט יעצט א ספר וועלכער האט דעם אויפגאבע מיר צו איבערדרייען 'מהיפוך אל היפוך'! איך לערן נישט יעצט קיין שיינע געדאנקען אויף נאכצוזאגן ביי סעודת שבת, נאר איך לערן יעצט עפעס וועלכע וועט מיר ארויפלייגן אויף די ריכטיגע שיינע! עס וועט מיר מאכן טראכטן אנדערש, שפירן אנדערש און

זיך אויפפירן אנדערש מקצה אל הקצה. און ווען מען גייט צו מיט אט דעם צוגאנג - איז יעדע 'מחשבה' און 'התבוננות' א גאנצע סוגיא און א 'חכמה עמוקה' נתפעל צו ווערן ביז גאר.

לערנען וויאזוי מען פירט א קאר - נעמט נישט איבער דעם גאנצן מענטש

מען וועט עס מסביר זיין מיט א דוגמא פון דער וועלט. אמאל איז פארהאן א מענטש וואס ער לערנט זיך וויאזוי צו דרייווען א קאר, ער לערנט דורך א ביכל מיט אלע געזעצן און ידיעות, וואס מען מעג יא און וואס נישט, וויאזוי מען דרייט דעם רעדל אהין און אהער, וכדומה. עס גייט דורך עטליכע וואכן, און ער קען שוין דרייווען א קאר. ביי אזא פאל שפירט נישט דער מענטש א שניי אין זיין גאנצן 'מהות'! ער שפירט נישט ווי ער האט זיך דא אויסגעלערנט א פאך וועלכע וועט אים ממש טוישן זיין גאנצע לעבן און אים מאכן פאר א נייער סארט מענטש! ווייל דאס איז בלויז א חיצוניות'דיגער לימוד וועלכע רירט נישט צו צום 'עצם מהות' און 'הנהגת האדם'.

לערנען דאקטעריי טוישט אים פון א פשוט'ער מענטש צו א 'דאקטער'

עס איז אבער פארהאן א צווייטער מענטש, וואס ער שטודירט דאקטעריי. ער לערנט זיך נישט וויאזוי צו פירן א קאר - נאר וויאזוי צו אויפשניידן א הארץ און טוישן דארט אדערן. דאס איז א לימוד וואס מען דארף זיך לערנען א פינף-צען יאר, און דערנאך ווערט מען א דאקטער. געווענליך, איידער דער פראפעסאר הייבט אָן צו לערנען די ערשטע שטודיע מיט די סטודענטן - מאכט ער קודם א הקדמה: "איר זאלט וויסן, אז דאקטעריי איז נישט קיין שפילעכל! מיט איין קליינעם טעות - קען מען אוועקלייגן א מענטש! איר מוזט זיך אריינלייגן אין דעם לימוד מיט אלע חושים און כוחות! די קומענדיגע פינף יאר וועט איר מוזן ליגן דערין מיט גאנצן נשמה, און נישט וויסן פון עפעס אנדערש! איר וועט מוזן זיך צופלייסן און ארבעטן גאר שווער! יעדע חודש וועט מען אירן פארהערן מיט גאר שווערע טעסטס, און מען וועט אייך דערגיין די יארן! דערנאך וואס איר וועט ענדיגן די שולע יארן, וועט איר פאר צוויי יאר מוזן זיין אין שפיטאל און מיטגיין מיט די געלערנטע דאקטורים צו יעדן פאציענט, מען וועט

נקודות:

לערנען
דאקטעריי
טוישט בלויז זיין
'עסק' און 'טיטל'
- מוסר טוישט
אים זעלבסט פון
קאפ ביז פוס

וויפיל דער לימוד פון דאקטעריי קומט טוישן דעם 'מהות' פונעם מענטש - איז עס נאכאלץ א חיצוניות'דיגער טויש כלפי וויפיל דער לימוד פון 'מוסר' קומט אים טוישן. ווייל דאקטעריי קומט בסך הכל טוישן דעם 'עסק' מיט וואס דער מענטש איז 'עוסק', אז אנשטאט ער זאל עוסק זיין אין פשוט'ע זאכן - וועט ער עוסק זיין אין הייקעלע און אחריות'דיגע זאכן. עס וועט אים טוישן זיין טיטל, אז אנשטאט ער זאל האבן א טיטל 'שוסטער' - וועט ער האבן א טיטל 'דאקטער'. אבער דער לימוד פון מוסר, קומט נישט טוישן דעם 'עסק' און 'טיטל' פונעם מענטש - נאר דעם מענטש זעלבסט! עס קומט אים געבן א נייעם מוח און הארץ וועלכע טראכט און שפירט אנדערש! עס קומט אים געבן א נייעם ציל און תכלית פארוואס ער לעבט בכלל! עס קומט אים געבן א נייע ערנסטקייט צו יעדע זאך און א 'קבלת עול מלכות שמים' און דערפאר קען מען דאס נישט לערנען בלויז ווי שיינע געדאנקען נאכצוזאגן, נאר מען דארף זיך אריינלייגן דערין מיט אלע חושים און כוחות! די גאנצע הארץ און נשמה דארף זיין אריינגעטון 'כל כולו' דערין! יעדע געדאנק און התבוננות וואס דער 'מוסר ספר' הייסט טראכטן - דארף מען זיך פארטיפן דערין מיטן פולסטן 'שוב הדעת'! און נאר דעמאלט הייבט מען צו פארשטיין וואספארא משונה'דיגע טיפיקייט עס ליגט דערין! נאר דעמאלט הייבט מען צו פארשטיין, אז דער 'מוסר ספר' טראגט אים אריין ממש אין אן אנדערע וועלט אריין! ער הייבט אָן שפירן ווי ער ווערט צוביסלעכווייז אן אנדערער מענטש מיט אן אנדערער קאפ און הארץ!

אויב די 'מקבלים' זענען נישט אינטערעסירט - מוז מען נעבער צופוצן אידישקייט

דער רב פון בעלי בתים שפירט זיך געבינדן | ער קען זיי נישט דערציילן דעם אמת וואס ער טראכט אויף זיי | ער וויסט אז זיי דארפן אים בלויז פאר זייערע צוועקן | טאמער ערשט ער צופיל מוסר - פארלירט ער דעם פאסטן | דער משגיח אין ישיבה מעסט יעדעס ווארט | טאמער זענען די בחורים נישט צופרידן פון זיינע דיבורים - פארלירט ער זיי | אלץ קומט פון דעם וואס זיי שפירן אז זיי טוען אים א טובה | דער פראפעסאר באפוץט נישט | ער זאגט אפן אז עס איז שווער | ער האט נישט מורא פון זייער קריטיק | ער דארף נישט זייערע טובות | די ספרי מוסר זענען נישט דא זיך צו בעטן ביים מענטש | טאמער ביסטו נישט מחשיב עבודת ה' - ביסטו נישט ווערד אז ער זאל רעדן צו דיר | דאס איז א ריכטיגע השפעה פון א משפיע צום מקבל

דער רעדנער פרובירט צו צופוצן זיינע דיבורים - כאילו עס איז נישט אזוי שווער

געווענליך איז איינגעפירט אין דער וועלט, אז ווען א רעדנער וויל זאגן א גוטע דרשה - מאכט ער זיכער אז די צוהערער זאלן נישט ארויסגיין פון דער דרשה מיט א געפיל, אז מען האט זיי דא געהייסן טון עפעס א שווערע זאך, ווייל דעמאלט ווערט די דרשה באצייכנט אלס 'נישט גוטע דרשה', און דער רעדנער גייט אריין אין דער קאטעגאריע פון 'אומגעלונגען'. אבער ווען דער 'חובת הלבבות' אדער 'מסילת ישרים' הייסן זיך מתבונן זיין און דורכטראכטן געוויסע מחשבות - פרובירן זיי נישט קיינעם איינצורעדן אז דאס איז גאר לייכט און באקוועם. זיי זוכן נישט אהערצושטעלן זייער פראדוקט אלס עפעס וואס איז בא'טעמ'ט און זיס אויפן פלאץ. פארקערט, די מוסר ספרים מאכן א הקדמה באלד פון אנפאנג: "דו זאלסט וויסן אז אלץ וואס איך וועל דיר דא אויסלערנען פאדערט ארבעט! דו וועסט זיך נישט קענען אויפפירן ווייטער פונקט ווי ביז היינט, נאר דו וועסט זיך מוזן טוישן! דו וועסט מוזן הארעווען און ארבעטן שווער צו טוישן דיין גאנצער 'מהלך החיים'! נאר שפעטער, נאכן דורכגיין די שוועריקייטן פון דער התחלה - וועסטו אנקומען צו א זיסקייט און תענוג אין עבודת ה'!"

אלץ ווענדט זיך וויפיל די מקבלים זענען גרייט צו ארבעטן און זיך צו טוישן

דער חילוק צווישן די מוסר ספרים מיט די שיינע רעדנער - הייבט זיך אָן ביי די 'מקבלים' צו וועמען זיי רעדן, צי די 'מקבלים' זוכן צו באקומען עפעס וואס שטימט מיט זייער גאנצע 'ישות'דיגע מציאות, אדער זיי זוכן אויפצוגעבן אויף אלע זייערע הנחות און 'ישות' פון ביז אהער, און ווערן 'בטל' און איבערגעמאכט דורכן משפיע.

די בעלי בתים דארפן דעם רב אלס זייער 'הפצא' וואס גיבט זיי סוקסעס אויף ביידע וועלטן

מען וועט דאס מסביר זיין מיט א משל: א שול פון באלעבאטישע אידן האבן אויפגענומען איינעם צו דינען אלס רב ביי זיי אין בית המדרש. ווי נאר דער רב הייבט אָן צו דינען אויף דער פאזיציע - שפירט ער באלד אז ער איז בעצם דא אין א תפיסה... ווייל דער רב ווייסט גאנץ גוט דעם 'מטרה' פארוואס מען האט אים דא גערופן זיין דער 'רב'. ער ווייסט אז די 'בעלי בתים' זוכן נישט קיין רב וועלכער זאל זיך אריינמישן אין זייער לעבן און טיילן דעות... זיי דארפן א 'רב' פונקט ווי זיי דארפן שיינע מעבל... אין אנדערע ווערטער: אודאי זענען פיינע און וואוילע אידן וועלכע זוכן צו זיין גוט און פיי, און נאר צוליב דעם דארפן זיי בכלל א שול און א רב, אבער איינמאל זיי האבן זיך אויסגעשטעלט זיך צו פירן ערליך און אידיש'ליך - ווילן זיי אז דאס אידישקייט זאל זיין באקוועם און גלאנצנדיג פונקט ווי דער גשמיות! דער

זאג איך אים: "אפשר ביסטו זיך אויך מקבל צו היטן 'טהרת המשפחה'?!". זאגט ער מיר: 'רבי, זייט נישט קיין חזיר! איך האב אייך דאך שוין נאכגעגעבן איין זאך, זייט נישט קיין חזיר צו בעטן נאך...'. און דער סקווערער רבי זכרנו לברכה פלעגט עס נאכזאגן מיט א געלעכטער, זאגנדיג: "אויב א רבי בעט צופיל, זאגט מען אים: 'רבי, זייט נישט קיין חזיר'."

דער משגיח ציטערט נישט צו פארלירן די בחורים - וויבאלד זיי טוען אים א טובה

נאך א דוגמא: יעדער משגיח אין א ישיבה ווייסט ביי זיך, אז עס איז פארהאן ערגעצוואו א ליניע וויפיל ער מעג פאדערן פון די בחורים, און טאמער ער גייט איבער די דאזיגע ליניע - פארלירט ער די בחורים! זיי וועלן אים אנקוקן ווי א פאנאטישער עקסטרעמיסט, און זיי וועלן שוין מער גארנישט מקבל זיין פון אים. וואס איז די סיבה דערצו? פארוואס זאל נישט א משגיח קענען נעמען די בחורים און זיי אמת'דיג איבערמאכן מקצה אל הקצה? ער איז דאך זייער משפיע! די סיבה איז: רוב בחורים זענען נישט געקומען אין ישיבה צוליב א 'ביקוש' וואס זיי זוכן דעם אויבערשטן! רוב בחורים קומען אין ישיבה ווייל דער טאטע האט זיי אהינגעשיקט! און דערפאר שטייט דער משגיח אין זייער א שווערע פאזיציע. ווייל ער דארף אנקומען צו די בחורים! ער איז דער וואס דארף מאכן זיכער אז די בחורים זענען אינטערעסירט אים אויסצוהערן! ער ציטערט טאמער ער וועט זיי פארלירן! און ער ווייסט, אז טאמער וועט ער זאגן מוסר און קריטיק, טאמער וועט ער זיי דערציילן דעם אמת, ווי ווייט 'התמדה בתורה' און עבודת ה' גייט - וועט מען אים שוין גארנישט אויסהערן! און דערפאר מוז ער מעסטן יעדעס ווארט וואס ער זאגט! ער מוז זוכן אלע סארט תחבולות און מעטאדן, כדי אז א בחור זאל זיין גרייט אים אויסצוהערן.

דער פראפעסאר האט נישט מורא צו פארלירן די סטודענטן - ווייל ער דארף זיי נישט

צוריק צום אויבנדערמאנטן משל: פארוואס קען זיך דער פראפעסאר ערלויבן צו זאגן פאר די סטודענטן דעם גאנצן אמת - ווי שווער זיי וועלן דארפן ארבעטן צו זיין א דאקטער? פארוואס דארף ער נישט מעסטן יעדעס ווארט און אכטונג געבן נישט עס אראפצולייגן צו שווער? פארוואס האט ער נישט מורא, אז אפשר וועט ער פארלירן די תלמידים - טאמער ער וועט אזויפיל פאדערן פון זיי? פארוואס מאכט ער נישט לייכטע טעסטס - כדי עס זאל נישט פאלן אזוי שווער אויף די סטודענטן? **דער תירוץ איז:** דער פראפעסאר איז נישט קיין 'תובע' און קיין 'מוציא מחבירו'! ער וויל גארנישט פון זיי, פארקערט, זיי ווילן פון אים! און דערפאר דארפן זיי זיך צושטעלן צו אים! **אין אנדערע ווערטער:** טאמער וועט איינער פון די סטודענטן זיך אנרופן צום פראפעסאר: "פארוואס לייגסטו עס אראפ אזוי שווער? דו פאדערסט פון אונז צופיל! דו מוזט אביסל נאכלאזן פון דיין עקסטרעמיזם!" - וועט אים דער פראפעסאר ענטפערן: "עס איז דיר צו שווער? דו קענסט זיך גיין געזונטערהייט! ווער הייסט דיר דען זיין א דאקטאר? איך האב עפעס אן אינטערעסע

רב איז געווארן א חלק פון זייער סוקסעס! ער איז א גוטער רב וועלכער סערווירט זיי אלע זייערע 'צרכים' און באדערפענישן - סיי ברוחניות און סיי בגשמיות: דער בעל הבית האט דא איינעם וועמען צו פרעגן א שאלה! ער האט איינער וועלכער גיבט אים א טעם אין דער סדרה פון דער וואך! ער גיבט אים א געשמאק אין א שבת און יום טוב! ער האט דא איינעם וועלכער גיבט אים א שטיקל דערהויבנקייט אין די הייליגע טעג! ער גיבט אים חיזוק אנצוגיין אין אלע מצבים! און אזוי אויך בגשמיות, אז ער האט דא איינעם מיט וועמען ער קען זיך אידענטיפיצירן: "איך באלאנג צו דעם און דעם רב!". ער האט דא איינעם וועלכער קומט באשיינען זיינע שמחות! ער האט דא איינעם מיט וועמען צו שטאלצירן: "ער איז 'מייך' רב! איך האב א גוטן רב מיט א גוטן נאמען, א געלונגענער בעל דרשן און א תלמיד חכם!".

אזא רב קען זיך נישט אריינמישן אין זייער לעבן

וויבאלד דער רב איז א 'מכיר את מקומו' - ווייסט ער גאנץ גוט ביי זיך, אז טאמער וועט ער אביסל איבערגיין די ליניע, און אנשטאט צו נאכזאגן שיינע טייטשן און ווערטלעך אויף דער סדרה - וועט ער זיך נעמען רעדן צו זיי ערנסטע דיבורים, ער וועט אנהייבן זיי אויפצופאדערן צו טוישן זייער לעבנס' שטייגער, ער וועט זיי קריטיקירן און זאגן אז זיי דארפן זיך פארבעסערן דעם גאנצן 'לבוש' און 'הנהגת החיים', ווייל א איד דארף אנדערש אויסזען - קען ער פאקן פעק... עס וועט נישט נעמען לאנג ביז מען וועט אים אויפזאגן פונעם 'רבנות'. ווייל נישט פאר דעם האט מען אים אויפגענומען! קיינער האלט נישט דא ביים הערן קיין מוסר דרשות! ווען מען האט אויפגענומען דעם רב, האט מען אומאפיציעל באלד אוועקגעשטעלט א 'גבול עד פה תבא' - ביז דא קענסטו רעדן און משפיע זיין, און פון דא און ווייטער האסטו נישט קיין רעכט זיך אריינצומישן! און דערפאר איז טאקע דער רב אין תפיסה, און ער קען נישט זאגן אלץ וואס ער וואלט געוואלט זאגן. קומט אויס, אז וויבאלד די 'מקבלים' זענען נישט גרייט צו הערן 'אלעס' וואס דער 'משפיע' וויל זיי געבן - מוז שוין דער 'משפיע' זיין פאלש און רעדן בלויז זיסע און געשליפענע דיבורים.

דער רבי זאל מיר נישט איינטיילן...

דער סקווערער רבי זכרנו לברכה פלעגט דערציילן א ווערטל בדרך צחות, און ער פלעגט זייער לאכן בשעת'ן דאס דערציילן: "א איד וואס ער איז נעבער נישט געווען קיין שומר שבת, איז געקומען צו מיר און דארף געהאלפן ווערן מיט א 'ישועה'. האב איך אים געזאגט: "אויב וועסטו היטן שבת, וועסטו אין דעם זכות געהאלפן ווערן מיט א 'ישועה'!". און דער איד האט זיך טאקע אונטערגענומען צו היטן שבת. נאכדעם

נקודות:

דער מוסר ספר זוכט נישט צו באאיינפלוסן ווי מער מענטשן, און ער האט נישט קיין טענות אויב איינער וויל אים נישט לערנען - ער זאגט דעם ריינעם אמת 'והבוחר יבחר'

היתה לו, היה מעורר על מה שצריכים לעורר, ומגיב על כל דבר על פי השקפת התורה. ולא רק בעת אמירת תורה או דרשות, אלא בכל עת ובכל מקום, היה רגיל לדבר ולומר את דעת התורה שלו.

.....

מחזה רגיל היה לראותו נכנס לבית המדרש וקורא את המודעות התלויות ב'פוליש' (פרויד), ואם היתה מודעה נכנסה חן בעיניו, היה מיד מגיב עליה, ולפעמים אף מצוה לסלק את המודעה. בין אם היה בזה משום פירצה בחומות הדת, בין אם היה כתוב שם להחמיר על איזה ענין בהלכה, והוא סבר שיש בזה חומרא יתירה, וכל כיוצא בזה.

פעם עבר ברחוב העיר ליד חנות נעלים, והיתה תלויה שם מודעה גדולה 'לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגל'. מיד צוה לבעל החנות שיריד את המודעה, כי אין משתמשים בלשונות של חז"ל לצורכי 'פרסומת'... וכאמור, שלא היה מתעלם משום דבר שנקרה לפניו, ותמיד היה בוחן את הדברים לפי הדעת תורה שלו.

.....

אחד ממגיד השיעור בישיבת תורה ודעת, סיפר לנו מעשה אשר אירע עמו בצעירותו: בהיותו בחור צעיר העמיד לו שולחן למכירת הושענות מחוץ לביהמ"ד סאטמאר בויליאמסבורג, פתאום עבר שם שמש ביהמ"ד, והתרגז על הדבר, כי הוא מכר הושענות בתוך ביהמ"ד, ומרוב כעסו הפיל את השולחן ופיזר את הכל. ומן השמים אירע הדבר, ובדיקו עבר שם הרה"ק מסאטמאר. ובראותו את הדבר שאל מיד 'מה זאת'. אמר לו השמש שהבחור הזה הוא 'מסיג גבול', ולכן סילק אותו מכאן. ענה ואמר לו בקפידה: 'עס איז עפעס דיין גאט?' (וכי הרחוב הוא שלך?) ולא נחה דעתו עד שניגש לקנות אצלו את ה'הושענות' וקבעו ויבדור הרבנית. וכמובן שתוך זמן קצר הגיעו כל החסידים לקנות אצלו, ובזמן קצר אצלו כל ההושענות...

.....

הרה"ק בעל 'עצי חיים' מסיגת התבטא פעם ואמר, כי כשם שיש בין הרופאים 'ספעציאליסט' (מומחים) בכל תחום מבין תחומי הרפואה, כך יש בין הצדיקים 'ספעציאליסט' בענייני המשכת ישועות [והוא פלא, כי כנוסח הזה ממש שמעתי פעם גם מאת כ"ק מרן רבינו ז"ע]. ואחיו הרה"ק מסאטמאר יש לו כח מיוחד בענין עשירות, לעורר על בני ישראל שיהיו גבירים.

וציין לך את העובדא, שבעיר 'אורשיווא' לפני שהתמנה ברבנות העיר, היו אנשי העיר דלים ואביונים, ולא היה ביניהם 'גביר' אחד. ואילו מאז שהתמנה אחיו עליהם, נהיו שם כמה וכמה גבירים. וסיים את דבריו, כי מן הסתם קיבל כח זה מן השמים. לפי שהוא צריך לך עבור הצדקות שהוא עוסק בהם.

וכדברים האלו ראו בחוש גם אחר המלחמה, כאשר הגיע לארה"ב. כי לפני בואו היו ציבור היראים לדבר ה' מתפרנסים בדוחק רב ובעבודות קשות ומפרכות. ומאז זרח אורו בארץ הגולה, רמה קרנם של ציבור יראי ה', והתרבו בקרב אנשי שלומינו, כמה וכמה עשירים גדולים. והיה אכן מחלק צדקות רבות, וחינך את חסידיו לעשות ולהרבות פעלים לצדקה וחסד.

שמעתי ממחזוני הגה"ח רבי יעקב חיים אמסעל ז"ל, שסיפר מה שמע מהגה"צ אב"ד פאיע זצ"ל, אשר זכה לשמש בקודש כ'הויז בחור' אצל הרה"ק מסאטמאר זי"ע. כי בדרך כלל כאשר היו באים אליו לספר ולשאל אודות חלומות, היה עונה שאין מה לעשות עסק מזה, כי מי שאינו לגמרי 'בעל הבית' על מחשבותיו, אין לו מה להתייחס לחלומותיו. אבל כידוע שהוא עצמו עשה עסק מחלומותיו והרבה להתענות 'תענית חלום'.

פעם אחת סיפר שראה בחלומו את הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל מראצפערט זי"ע ה"ד, וביקש ממנו למסור קוויטל בשמו לאביו הרה"ק מצאנז זי"ע, וענה לו שאינו יכול להגיע אל מקומו בגן עדן. וכאשר סיפר זאת הפליא את גדולתו הנוראה של הרה"ק מצאנז, שהרי רבי שלום אליעזר'ל הוא בנו, ובעצמו היה צדיק גדול, ובנוסף לכך אף נהרג על קידוש ה', ובכל זאת אמר שאינו יכול לגשת אליו. ומסתגן דבריו, ראו כי פשוט וברור אצלו שהחלום היה חלום אמיתי.

.....

תואר צורתו הק' היתה נפלאה ומאירה במיוחד, כאשר ידוע ומופרסם לכל, וגם אצלי מונח כך בזיכרון, עוד מימי ילדותי כאשר היה מגיע לשבות בבארא פארק, או כשבא לבחון את התלמידים בתלמוד התורה. תואר צורת קדשו עשתה עלינו רושם עצום - כמלאך אלקים ממש.

הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע התבטא כי מימי הרה"ק משינאווא זי"ע לא ראה צורה מאירה כזאת. [הרה"ק משינאווא היה ידוע כבעל צורה מיוחדת, ושמעתי מיהודי מילידי קרעניץ, שבעירם היה גוי בעל עגלה, שהיה מסיע את הרה"ק משינאווא בבואו לקרעניץ. ותמיד כאשר היה מדבר עליו, התחיל לבכות. והיה אומר בשפתו הפשוטה, שכל אחד היה יכול לראות איך המלאכים מרחפים על פניו הקדושות...]

סיפר כ"ק מרן רבינו זי"ע כי פעם ביקר אצל דודו הרה"ק מפלאנשט זי"ע כאשר שהה בעיר 'פעסט' [בעת המלחמה העולמית הראשונה], ואמר לו הרה"ק מפלאנשט: 'א' שאד אז דו ביסט יעצט געקומען, פריער איז געוועהן דא מיין 'יואליש', אזא צורה!' (תכל שנגעת רק כעשוי, לפני זמן קצר היה כאן יואליש שלי - בדיוור היה חתנו של הרה"ק מפלאנשט, צורה כזאת), והיה הרה"ק מסאטמאר אז עדיין אברך צעיר.

.....

בחתונת הרה"ק בעל עצי חיים מסיגט זי"ע [שניהיה חתן אצל הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל מראצפערט זי"ע ה"ד] היה אחיו הרה"ק מסאטמאר ילד כבן שמונה, ובחן אותו הרה"ק משינאווא על לימודו. ובאותה שעה עסק בסוגיא ד'שיקול הדעת' בחושן משפט, והתבטא הרה"ק משינאווא ואמר לו: 'דו האסט א גוטן שיקול הדעת' (יש לך שיקול הדעת טוב), והיה מחשיב זאת ל'מסמיה'.

.....

ואכן בענין דעת תורה והשקפה היתה לו דרך מיוחדת, ונהג בזה על פי דרכו בקודש של הרה"ק מצאנז. אשר בכל הזדמנות שרק

וועט דער דביקות אנקומען פון זיך אליינס!". פרעגט ער מיר: "איך זעה דאך אזויפיל אינגעלייט און עלטערע אידן, זיי זענען 'מדקדק בקלה כבחמורה' און זיי זיצן און לערנען א גאנץ לעבן, און איך זעה נישט אז זיי זאלן האבן דביקות, נו, אויב זיי זענען נישט אנגעקומען צו דביקות הבורא, ווי וועל איך אמאל זוכה זיין?". האב איך אים פשוט איבערגעזאגט דעם פסוק (מלאכי ג, יח): **"וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם בֵּין צִדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשָּׁר לֹא עֲבָדוּ"**. און די גמרא זאגט אויף דעם (תגינה ט:): **"היינו צדיק היינו עובד אלהים היינו רשע היינו אשר לא עבדו ולא עבדו וראינוהו צדיק גמורי נהנו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד"**. און אויף דעם איז באקאנט דער טייטש פונעם בעל שם טוב, אז 'מאה פעמים ואחד' מיינט, אז ביים לערנען האט ער אינזין דעם 'אחד יחיד ומיוחד'. און אפילו לויטן פשוט'ן פשט מיינט עס, אז ער האט געעפנט די גמרא ווי אן עובד ה' - נישט ווי אן 'לא עבדו'. זאג איך אים: "מען קען לערנען א גאנץ לעבן און נישט זיין קיין עובד אלקים! עס קען זיין א בחינה פון (ישעיה כט, יא): **"וְהָיָה יְרֵאָתָם אֹתִי מִצּוֹת אֲנָשִׁים מִלְּמִדָּה"** - זיי זענען מדקדק במצוות און לערנען א גאנץ לעבן - פשוט ווייל מען האט זיי אזוי מחנך געווען, און זיי זענען שוין צוגעוואוינט דערצו, און דערפאר טוען זיי דאס א גאנץ לעבן, אבער זיי האבן קיינמאל נישט אנגענומען עבודת ה', מוט אן ערנסטקייט, און דערפאר זענען זיי נישט זוכה צו דביקות!". א בחור דארף זיך זעלבסט מחנך זיין, אז 'אידישקייט' זאל מיינען ביי אים 'עבודת השם', און נישט קיין טראדיציע אדער געוואוינהייט.

דער לעצטיגער סטיל יצר הרע - זיין פארנומען טאג און נאכט מיט די נייעס

איין נקודה בפרטיות: דער יצר הרע האט א וועג אנצוקומען צו יעדן איינעם, און אין יעדן דור טוישט זיך זיין מהלך. לעצטנס האט דער יצר הרע ערפינדן א נייע וועג: ער וועט האלטן דעם מענטש פארנומען מיט שטותים והבלים. און דערפאר רייצט ער אים אָן מיטצוהאלטן מיט אלע נייעס וואס טוען זיך אויף דער וועלט, צי איז עס חסיד'ישע פאליטיק, צי וועלט פאליטיק, צי לאקאלע פאליטיק, און ער שטעלט צו אידישע טעלעפאן ליניעס וועלכע לאזן וויסן פארן עולם אלץ וואס טוט זיך אויף דער וועלט. און דורכדעם איז מען פשוט א 'מבולבל'! דער קאפ פונעם מענטש איז כסדר פארטון און פארנומען מיט נארישקייטן און 'טפלים', און ער פארגעסט דעם עיקר תכלית האדם. ער קען אפילו לערנען און דאווענען, אבער עס איז אָן קיין "שוב הדעת"! עס איז 'מצות אנשים מלומדה'! און ווען ער וועט זיך אויפוועקן פון דעם לאנגן חלום - וועט שוין זיין צו שפעט! ער וועט זיך זען נאך א לעבן וואס ער האט אנגעברענגט מיט הבלי הבליים.

זיך אפרייסן מיט געוואלד און זיך אויפוועקן פון שלאף איינער עס איז צו שפעט

א חסיד'ישער בחור און אינגערמאן - וועלכער וויל זיין אן ערנסטער עובד ה', איז די ערשטע זאך, זיך אפרייסן איינמאל פאר אלעמאל פון די אלע נארישע 'חשבונות רבים' און פון אלע נארישע פאליטיק וכדומה. פשוט, זיך אפהאקן מיט געוואלד! ער דארף זיך פאָרנעמען, אז ער וועט זיין אזא מענטש, וואס פון אים קען מען הערן בלויז 'חידושי תורה', 'סיפורי צדיקים', און ענינים פון יראת שמים. בלויז דאס איז זיין עסק, און פון עפעס אנדערש ווייסט ער נישט און וויל נישט וויסן! עס וועט אים בכלל נישט אינטערעסירן! ער רעדט נישט פון קיין שום זאך אויסער תורה און עבודת ה'!

מי יתן והיה - מען זאל קענען אנווייזן פאר אונזערע בחורים 'כזה ראה וקדש'

ווען דער רבנו של עולם וועט העלפן, אז מען וועט זוכה זיין צו זען מיט די אויגן א 'מהפכה' ביים היימישן ציבור, עס וועלן זיך ארומדרייען בחורים און אינגעלייט וואס מען וועט זיי קענען נוצן אלס 'פירוש חי' אויף די ווערטער פון די משנה (אבות ה, א): **"רבי מאיר אמר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא אוהב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות"** - וועלן די יונגווארג אנהייבן צו באקומען אפעטיט צו האבן אמאל שייכות מיט העכערקייט! דער מושג 'צדיק אמת' וועט ווערן אביסל מער גאנגבאר! עס וועט אנהייבן אריינדרינגען אין הארץ, אז עס איז פארהאן עפעס אן אנדערע וועלט, וואס דארט איז פארהאן אזא מין 'קדו' וואס איז 'הדרא דלא אפשר למפרט בשפוטות'! עס איז פארהאן א באגריף פון 'דביקות הבורא' וועלכע איז געוואלדיג! עס איז נורא נורא! און דעמאלט וועט מען נישט דארפן רעדן צו די בחורים א שפראך פון דיפלאמאטיק, אז עבודת ה' איז נישט צו שווער וכדומה, ווייל עס וועלן זיין גענוג קונים און מבינים, וועלכע וועלן זיין גרייט צו הארעווען און אויסארבעטן זייער גאנצער מציאות צו זיי אן עובד ה'.